

ISSN 3030-3710 (P)

ISSN 3030-3095 (E)

BUXORO XALQARO UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTNOMASI
ilmiy-amaliy jurnal

SCIENTIFIC BULLETIN OF BUKHARA INTERNATIONAL
UNIVERSITY
scientific and practical journal

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК БУХАРСКОГО МЕЖДУНАРОДНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
научно-практический журнал

№ 7, 2025

Muassis: Buxoro xalqaro universiteti
Tahririyat manzili: Buxoro viloyati, Kogon tumani, B.Naqshband MFY, 20-uy
<http://buxpxti.uz/>, buxpxti@gmail.com

Tel: +998918312511 Sobirova D.A.
+998905124244 Ostanov Sh.Sh.
<https://t.me/OstanovSH>

BOSH MUHARRIR:

Baratov Sharif Ramazanovich

psixologiya fanlari doktori, professor,

Xalqaro psixologiya fanlari akademiyasining haqiqiy a'zosi (akademigi)

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shoumarov G'.B. – O'zbekiston Respublikasi fanlar Akademiyasi Akademigi

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Mas'ul kotib:

Sobirova D.A. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

XORIJ OLIMLARI

Kozlov V.V. - psixologiya fanlari doktori, akademik (Rossiya)

Malix S.B. - psixologiya fanlari doktori, akademik (Rossiya)

Maksimenko S.D. - psixologiya fanlari doktori, akademik (Ukraina)

Rejep O'zyurek - psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Darya Gaysina - Sasseks universiteti Psixologiya fakultetida genetika va epigenetika, PhD (Angliya)

O'ZBEKISTON OLIMLARI

PSIXOLOGIYA FANLARI

Umarov B.M. - psixologiya fanlari doktori, professor

Qodirov B.R. - psixologiya fanlari doktori, professor

Qodirov U.D. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Kadirov K.B. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Abdurasulov R.A. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Baratova D.Sh. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Utepbarganov M.A. - psixologiya fanlari doktori, professor

Nazarov A.M. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Atabayeva N.B. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Fayziyeva M.X. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Qarshiyeva D.S. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Abdullayeva D.U. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Arzikulov D.N. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Djurayev B. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ayrapetova A.G. - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Usmanova M.N. - psixologiya fanlari nomzodi, professor

Raximova I.I. - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ostanov Sh.Sh. - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Rustamov Sh.Sh. - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ibaydullayeva U.R. - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Sobirov A.A. - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

PEDAGOGIKA FANLARI

Ibragimov X.I. - O'zbekiston Respublikasi fanlar Akademiyasi Akademigi

Olimov Sh.Sh. - pedagogika fanlari doktori, professor

Abdullayeva B.S. - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Hamroyev A.R. - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Rajabov T.I. - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Dilova N.G. - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

FILOLOGIYA FANLARI

Shodmonov Q.B. – filologiya fanlari doktori, professor

Gadoyeva M.I. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Rajabov D.Z. - filologiya fanlari doktori, professor

Haydarov A.A. - filologiya fanlari doktori, professor

Astanova G.A. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Rasulov Z.I. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor v.b.

Toirova G.I. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Murodov G.N. - filologiya fanlari doktori, professor

Eshbekov T.U. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Raxmatullayev Sh.N. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Xalilova R.R. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Saidov X.Sh. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

MUHARRIRLAR:

Raxmatova M.M. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov M.M. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov A.M. - BuxPXTI "Xorijiy tillar" kafedrasi mudiri

Latibjonov Rahmatillo Abdurashid o'g'li

Andijon viloyati Pedagogik mahorat markazi Pedagogika va psixologiya,
ta'lim texnologiyalari kafedrası katta o'qituvchisi

PEDAGOGLARDA KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Pedagoglarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayonini baholashning ijtimoiy-psixologik jihatlarini tahlil etish hamda pedagogik muloqot sifati, o'qituvchining shaxslararo munosabatlardagi faol roli, tinglay olish, tushuntirish, fikr almashish kabi ko'nikmalar baholash mezonlari sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda kommunikativ ko'nikmalar darajasini aniqlash uchun ijtimoiy-psixologik so'rovnomalardan foydalanish ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: pedagog, kommunikativ ko'nikma, ijtimoiy psixologiya, shaxslararo muloqot, empatiya, pedagogik kommunikatsiya, psixologik tayyorgarlik, ta'lim muhiti, muloqot madaniyati.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ У ПЕДАГОГОВ

Аннотация. В статье анализируются социально-психологические аспекты оценки процесса формирования коммуникативных навыков у педагогов, а также рассматриваются качество педагогического общения, активная роль учителя в межличностных отношениях, навыки слушания, объяснения и обмена мнениями как критерии оценки. В исследовании обосновывается значимость использования социально-психологических опросников для определения уровня коммуникативных навыков.

Ключевые слова: педагог, коммуникативные навыки, социальная психология, межличностное общение, эмпатия, педагогическая коммуникация, психологическая подготовка, образовательная среда, культура общения.

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF FORMING COMMUNICATIVE SKILLS IN TEACHERS

Abstract. The article analyzes the social-psychological aspects of evaluating the process of forming communicative skills in teachers, as well as examines the quality of pedagogical communication, the teacher's active role in interpersonal relationships, and skills such as listening, explaining, and exchanging ideas as evaluation criteria. The study substantiates the importance of using social-psychological questionnaires to determine the level of communicative skills.

Keywords: teacher, communicative skills, social psychology, interpersonal communication, empathy, pedagogical communication, psychological preparation, educational environment, communication culture.

Jahonda psixologiya sohasida kommunikativ ko'nikmalar professional faoliyatning muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etilib, shaxslararo munosabatlarni mustahkamlash, psixologik maslahat berish jarayonlarini samarali tashkil etish va ijtimoiy muhitda moslashuvchanlikni ta'minlashda asosiy vosita hisoblanadi.

Dunyo ta'lim va ilmiy muassasalarida pedagog shaxsining kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish, ularning himoya mexanizmlari bilan bog'liq ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan ilmiy izlanishlar tobora dolzarb tus olmoqda.

Mamlakatimiz ta'lim tizimida pedagog shaxsining kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish hamda u bilan bog'liq psixologik himoya mexanizmlarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganish dolzarb masalalardan biri sanaladi. Ayni paytda mamlakatimizda ta'lim sifatini oshirish, pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, ularning shaxsiy va kasbiy o'sishini

rag'batlantirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda, ayniqsa, pedagog shaxsining muloqot madaniyati, psixologik barqarorligi va emotsional muvozanatini ta'minlovchi himoya mexanizmlari alohida ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida pedagoglarni malakasini oshirish tizimini takomillashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "2022–2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida"gi PF-134-sonli farmoni pedagoglarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish, zamonaviy pedagogik va psixologik usullarni o'zlashtirish orqali ularning kasbiy kompetensiyalarini oshirishga qaratilgan strategik maqsadlarni belgilaydi. Ushbu hujjatda ta'lim tizimida sifatli o'zgarishlarni ta'minlash uchun pedagoglarning malakasini oshirishda amaliy yondashuvlarga e'tibor qaratilgan [1].

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi "Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda uning tizimidagi tashkilotlar faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-79-sonli farmoni pedagoglarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish va ularning zamonaviy ta'lim talablariga moslashuvini ta'minlashga qaratilgan. Bu hujjatda pedagoglarning kasbiy malakasini oshirishda zamonaviy metodlar, shu jumladan, psixologik treninglardan foydalanish muhimligi ta'kidlanadi [2].

XX asr - ta'lim tizimida tub o'zgarishlar, yangi pedagogik yondashuvlar, texnologiyalar va metodikalar shakllangan davr bo'lib, bu jarayonda pedagogik kommunikatsiya tushunchasi alohida ahamiyat kasb etgan. Ushbu davrda o'qituvchining faqat bilim beruvchi emas, balki tarbiyachi, yetakchi, psixolog va muloqot vositachisi sifatidagi roli kuchaydi. Shu sababli, pedagogik faoliyatda kommunikativ ko'nikmalarning mavjudligi - samarali ta'limning asosi sifatida qaraldi.

XX asrning birinchi yarmida ijtimoiy psixologiyaning alohida fan sifatida shakllanishi insonlar o'rtasidagi muloqot jarayonlarini tizimli tahlil qilishga asos soldi. Ushbu davrda kommunikativ ko'nikmalar shunchaki nutq yoki axborot almashinuvi emas, balki murakkab ijtimoiy-psixologik faoliyat sifatida qarala boshlandi. 1960-1970 yillarda Erving Goffman o'zining "taassurot boshqaruvi" (impression management) nazariyasi orqali ijtimoiy muloqotni dramatik faoliyat sifatida ko'rib chiqdi [4]. E. Goffmanning fikricha, insonlar o'zaro muloqotda doimiy ravishda boshqalarga ma'lum taassurot qoldirishga harakat qiladilar. Bu pedagog uchun muhim xulosa - o'qituvchi sinfda faqat bilim beruvchi emas, balki o'z holati, ohangi, tana harakati bilan o'quvchilarga namuna va ijtimoiy ko'rsatkich sifatida xizmat qiladi.

Kurt Lewin ijtimoiy maydon nazariyasini ishlab chiqib, inson xatti-harakati va ijtimoiy muhit o'zaro bog'liqligini ko'rsatdi. U "guruhi ichida muloqot shakllari"ni tahlil qilgan va bu ta'limdagi kommunikativ jarayonlarni tushunishga katta turtki bergan [5]. Bizning fikrimizcha, K. Levinning g'oyalari asosida pedagoglar darsdagi ijtimoiy rollar va guruh ta'sirini tahlil qila olishlari, shu orqali o'z o'quvchilari bilan samarali kommunikatsiya olib borishlari mumkin.

Albert Bandura - ijtimoiy o'rganish nazariyasini ishlab chiqqan. U odamlar ko'rish, eshitish orqali boshqalardan xatti-harakatni o'rganishini aytgan. Bu nazariya pedagogik kommunikatsiyada namuna bo'lishning o'ta muhimligini asoslab beradi [2]. Shuningdek, A. Bandura yondashuvi pedagoglarga o'z xulqi orqali o'quvchilarni ruhlantirish va ularda ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish zarurligini tushuntiradi.

Zigmund Freyd, psixoanaliz maktabining asoschisi, kommunikativ ko'nikmalarni shaxsning ongsiz jarayonlari va ijtimoiy munosabatlar bilan bog'laydi. Uning fikricha, "shaxslararo muloqot shaxsning ichki konfliktlari va ongsiz istaklarining tashqi ifodasi sifatida namoyon bo'ladi" [3].

Ijtimoiy psixologiya shaxs va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sir mexanizmlarini o'rganadi, insonning ijtimoiy guruhlardagi xatti-harakatlari, munosabatlari va emotsional holatlarini tushunishga xizmat qiladi. G.M. Andreeva, ijtimoiy psixologiya sohasida taniqli olim sifatida, kommunikativ ko'nikmalarni shaxslararo muloqotning asosiy elementi deb hisoblaydi. Uning fikricha, "kommunikativ ko'nikmalar shaxsning ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonlarida samarali ishtirok etishini ta'minlaydi va guruh dinamikasini tushunishda muhim rol o'ynaydi" [1]. G.M.Andreeva kommunikativ ko'nikmalarni ijtimoiy psixologiyaning markaziy komponenti sifatida qaraydi, chunki ular shaxsning ijtimoiy muhitda moslashishi va boshqalar bilan ishonchli munosabatlar o'rnatishiga yordam beradi.

B. Parigin ta'kidlaganidek, kommunikativ ko'nikma - bu shaxsning muloqot jarayonida mazmunli va madaniyatli aloqa o'rnatish, axborotni tushunarli shaklda uzatish, suhbatdoshni faol tinglash, hissiy va ijtimoiy reaksiyalarni adekvat baholash hamda ziddiyatli holatlarda ijtimoiy maqbul tarzda harakat qilish qobiliyatidir. Bu ko'nikmalar psixik jarayonlar, shaxsiy sifatlar va ijtimoiy tajriba sintezi asosida shakllanib boradi va individual taraqqiyotda muhim rol o'ynaydi [6]. Boris Parygin ijtimoiy psixologiyani mustaqil fan sifatida asoslashda katta hissa qo'shgan.

Bugungi kunda ta'lim tizimidagi izchil islohotlar, yangilangan pedagogik yondashuvlar, shuningdek, interaktiv va innovatsion metodikalarning faol joriy etilishi natijasida o'qituvchilardan faqatgina kasbiy bilim va malaka emas, balki yuqori darajadagi kommunikativ ko'nikmalarga ega bo'lish ham talab etilmoqda. Ayniqsa, malaka oshirish kurslarida ishtirok etayotgan pedagoglar faoliyatida bu jihatlar yanada dolzarb tus olmoqda. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, malaka oshirish kursi tinglovchilarining kommunikativ ko'nikmalarini aniqlash, baholash va rivojlantirishda ijtimoiy-psixologik omillarni o'rganish zarurati tug'iladi. Ayniqsa, so'rovnoma asosida olib boriladigan ilmiy-tadqiqot ishlari bu yo'nalishdagi real holatni aniqlash, ehtiyojlar va mavjud to'siqlarni aniqlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy so'rovnoma – bu jamiyat yoki muayyan ijtimoiy guruh vakillarining fikr-mulohazalari, munosabatlari, ehtiyojlari, psixologik holatlari va xatti-harakatlarini o'rganishga qaratilgan ilmiy asoslangan metoddir.

Tadqiqotimizda Malaka oshirish kursi tinglovchilarini kommunikativ ko'nikmalarini baholovchi "Pedagoglarda kommunikativ ko'nikmalarni baholash so'rovnomasi" nomli mualliflik so'rovnoma o'tqazilib, ilmiy tahlil qilindi.

So'rovnoma natijalari asosida tinglovchilarning kommunikativ salohiyati, ijtimoiy va psixologik ehtiyojlari, muloqotga kirishishdagi muammolar, shuningdek, ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar aniqlandi. Ijtimoiy so'rovnoma, o'z navbatida, pedagoglarda kommunikativ ko'nikmalarni aniqlash, baholash, ularning mavjud darajasini o'lchash va bu boradagi ehtiyojlarni aniqlashda muhim diagnostik vosita hisoblanadi.

Bu metod yordamida pedagoglarning:

- Muloqotga bo'lgan psixologik tayyorgarligi,
- Ijtimoiy-emotsional barqarorligi,
- Tinglash va tushunish ko'nikmalari,
- Bahs va muzokaralarda ishtirok etish qobiliyati,
- Muammoli vaziyatlarda muloqotni boshqarish salohiyati,
- Shaxslararo munosabatlardagi pozitsiyasi,
- Jamoada ishlashga bo'lgan munosabati kabi jihatlar o'rganiladi.

Shuningdek, ijtimoiy so'rovnoma natijasida kommunikativ ko'nikmalarga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan tashqi va ichki omillar, ya'ni:

- ishdagi stress darajasi,
- rahbariyat bilan o'zaro munosabat,
- mehnat sharoitlari,
- kasbiy motivatsiya darajasi,
- o'zini anglash va baholashdagi ziddiyatlar,
- kommunikatsion muhitning sifat darajasi ham tahlil qilinadi.

Tadqiqotimiz doirasida "Pedagoglarda kommunikativ ko'nikmalarni baholash so'rovnomasi" nomli mualliflik so'rovnoma o'tkazilib, unda jami 456 nafar pedagog ishtirok etdi. Ushbu so'rovnoma pedagoglar uchun maxsus ishlab chiqilgan savollar to'plamidan iborat bo'lib, ularning muloqotga tayyorlik darajasi, tinglovchiga nisbatan empatiya va hurmatni namoyon etish qobiliyati, fikrni aniq va ravon ifodalash, ziddiyatli vaziyatlarda konstruktiv yechim topish malakalari, shuningdek, tinglovchining fikriga ochiqlik va faol eshitish ko'nikmalarini aniqlashga qaratildi.

So'rovnomaning "Sizningcha "pedagogik mahorat" sizning uslubingizga ta'sir ko'rsatadimi" savoliga 456 nafar pedagogning 373 nafari (82%) "Ha" deb javob bergan. Pedagoglarning katta qismi o'zlarining pedagogik mahorati ularning faoliyat uslubiga bevosita ta'sir ko'rsatishini tan olgan. Bu ko'rsatkich shuni anglatadiki, o'qituvchilar o'zlarining kommunikativ salohiyatini va tajribasini uslubiy yondashuvlar bilan chambarchas bog'lashadi. Bu esa o'qituvchi kommunikativ ko'nikmalarning

sifatli shakllanishida, muloqot uslublarini to'g'ri tanlashda hal qiluvchi rol o'ynashini ko'rsatadi. 63 nafari (14%) "Yo'q" deb baholagan. Ular pedagogik mahoratni faoliyat uslubiga bevosita bog'lamasliklarini bildirgan. Bu toifadagi pedagoglar ehtimol, ta'lim jarayonida tashqi omillar (masalan, rahbariyat talablari, ta'lim standartlari yoki darsliklar formati) ustuvor rol o'ynaydi, deb hisoblashlari mumkin. 20 nafari esa (4%) "Baholay olmayman" javobini tanlagan. Bu esa ularning mavzu bo'yicha bilim va tushunchalari yyetarli emasligini yoki bunday bog'liqlik ustida chuqur fikr yuritmaganliklarini ko'rsatadi. Xulosa qilib aytish mumkinki, pedagogik mahorat ta'lim jarayonining sifati, kommunikatsiya uslublarini tanlash, shuningdek, muloqotdagi samaradorlik va o'ziga xos yondashuvlarni shakllantirishda muhim omil sifatida qaralmoqda. (1-rasm)

1-rasm. Sizningcha “pedagogik mahorat” sizning uslubingizga ta'sir ko'rsatadimi deyilgan savolga ishtirokchilar fikrlari

So'rovnomaning “Sizningcha “pedagogik bilim” samarali kommunikatsiya qilishga yordam beradimi” savoliga 456 nafar pedagogning 420 nafari (92%) “Ha” deb javob berdi va pedagogik bilim samarali kommunikatsiyaga yordam beradi deb hisoblagan. Bu juda yuqori ko'rsatkich bo'lib, aksariyat pedagoglar bilim va muloqot o'rtasida uzviy bog'liqlik bor deb qarashayotganini anglatadi. Bu fikr, ayniqsa, o'qituvchilarning o'z mavzusi, metodikasi va psixologik yondashuvlarni yaxshi bilishi orqali o'quvchilar bilan aniq, tushunarli va ijobiy aloqada bo'lishi mumkinligini tasdiqlaydi. 15 nafari (3%) “Yo'q deb baholadi. Pedagogik bilim kommunikatsiyaga yordam bermaydi degan fikrni bildirgan. Bu guruhning qarashi turli omillar bilan izohlanishi mumkin, masalan, ular muloqotni ko'proq shaxsiy fazilatlar, emotsional intellekt yoki kommunikativ texnikalar bilan bog'lashlari mumkin. 21 nafari (5%) “Baholay olmayman” deb javob berdi. Bu masalada aniq fikr bildirgan. Bu holat, ehtimol, ular bu savolga nisbatan yyetarli tajribaga ega emasliklari yoki pedagogik bilim va muloqot o'rtasidagi bog'liqlikni hali chuqur anglab yetmaganliklaridan dalolat beradi. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, pedagogik bilimlar samarali muloqot uchun asosiy poydevor hisoblanadi. So'rovnoma natijalari pedagoglar bu jihatni yaxshi anglashlarini ko'rsatmoqda. (2-rasm).

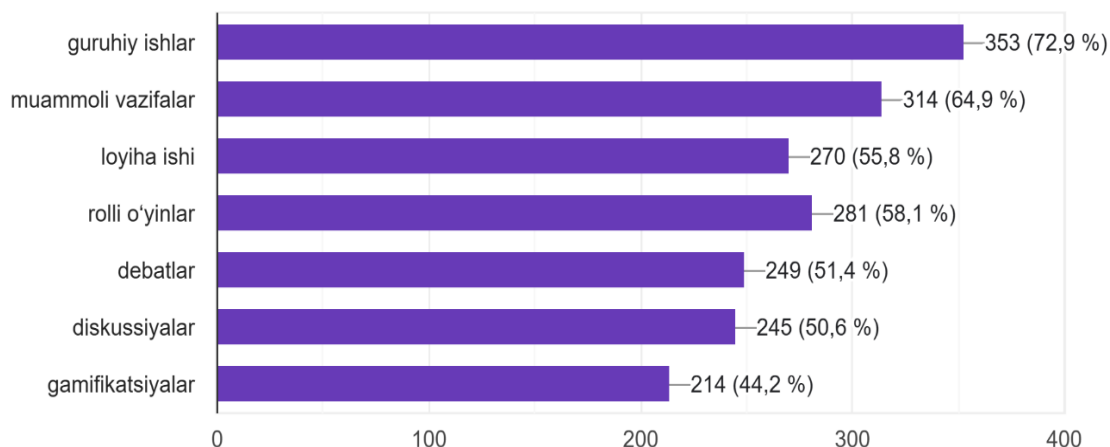

2-rasm. Sizningcha “pedagogik bilim” samarali kommunikatsiya qilishga yordam beradimi savoliga berilgan fikrlar

So‘rovnomaning “Zamonaviy pedagogik faoliyatda pedagogning kommunikativ ko‘nikmalari rivojlanishiga interaktiv ta’lim texnologiyalarini ta’sirini muhimligi bo‘yicha darajalang (1,2,3,4,5,6,7) barchasi tanlanadi” savoliga asosiydan boshlab tanlanganda, 456 nafar pedagogning 353 nafari (72.9%) “guruhiy ishlar” ni tanlagan. Bu esa o‘qituvchilar o‘zaro muloqot, hamkorlik va fikr almashinuvi orqali o‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishga intilayotganini ko‘rsatadi. 314 nafari (64.9%) “muammoli vazifalar” javobini tanlagan. 270 nafari (55.8%) “loyiha ishi” ni tanlagan. 281 nafari (58.1%) “rolli o‘yinlar” deb baholagan. Bu metodlarning tanlanishi pedagoglar ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va o‘z fikrini asoslab berish kabi kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirishda ahamiyatini yaxshi anglab yetayotganini bildiradi. 249 nafari (51.4%) “debatlar” degan. 245 nafari (50.6%) “diskussiyalar” deb javob berdi. 214 nafari (44.2%) esa “gamifikatsiyalar” deb baholagan. “Debatlar”, “diskussiyalar” va “gamifikatsiya” texnologiyalari nisbatan kamroq tanlangan bo‘lsa-da, ular ham pedagoglar tomonidan yyetarli darajada qadrlanmoqda.

Bu natijalar shuni anglatadiki, interaktiv metodlar, ayniqsa guruhviy va muammoli yondashuvlar, pedagoglarning amaliy faoliyatida kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, rolli o‘yinlar va loyihalar orqali nafaqat muloqot, balki o‘zini ifodalash, boshqa fikrlarni tinglash va to‘g‘ri munosabat bildirish ko‘nikmalari ham shakllanmoqda. Xulosa o‘rnida, interaktiv texnologiyalarni tizimli ravishda joriy etish - Ta’lim jarayonida ayniqsa guruhviy ishlar, rolli o‘yinlar va muammoli topshiriqlarni muntazam qo‘llash pedagogik kommunikatsiya samaradorligini oshiradi.

Pedagoglar uchun maxsus treninglar o‘tkazish – Debatlar, diskussiya va gamifikatsiya kabi kamroq qo‘llanilayotgan uslublarni ham chuqur o‘zlashtirish va amaliyotga joriy etish bo‘yicha maxsus seminar va mahorat darslari tashkil etilishi zarur. Tajriba almashish imkoniyatlarini kengaytirish – Maktablar va hududlararo pedagoglar o‘rtasida ochiq darslar, metodik birlashmalar orqali tajriba almashinuvi samaradorlikni oshiradi. (3-rasm).

3-rasm. Zamonaviy pedagogik faoliyatda pedagogning kommunikativ ko‘nikmalari rivojlanishiga interaktiv ta’lim texnologiyalarini ta’sirini muhimligi bo‘yicha darajalang (1,2,3,4,5,6,7) barchasi tanlanadi. Savolga pedagoglarning fikrlari.

O‘tkazilgan ijtimoiy so‘rovnomada umumiy hisobda 456 nafar pedagog ishtirok etdi. So‘rovnoma savollari zamonaviy ta’lim jarayonida pedagoglarning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish omillarini aniqlashga qaratildi. Natijalar pedagoglarning amaliy ehtiyojlari, psixologik qarashlari va kommunikativ kompetensiyalarga bo‘lgan munosabatlarini yoritib berdi.

So'rovnoma javoblari tahlili shuni ko'rsatadiki, ishtirokchilarning katta qismi kommunikativ ko'nikmalarning professional o'sish, o'zaro hamkorlik, o'quvchilar bilan samarali muloqot va kasbiy iqlimni shakllantirishdagi o'rnini yuqori baholashmoqda. Jumladan:

- 339 nafar pedagog (69.5%) malaka oshirish kurslarida guruh ishlari va muhokamalar orqali o'zaro anglashuvni muhim deb bilgan. Bu ko'rsatkich, o'qituvchilarning jamoaviy ishlashga ochiqqligini va tajriba almashishga tayyorligini aks ettiradi.

- 298 nafar respondent (61.1%) esa yangi ta'lim metodlari orqali muloqot usullarini yangilash zarur deb hisoblagan. Bu raqam zamonaviy metodologiyalarga bo'lgan ehtiyojning kuchayganini bildiradi.

Shuningdek, 270 nafar ishtirokchi (55.3%) mentorlar bilan faol muloqot qilish orqali fikrni aniq va tushunarli ifodalash muhimligini ta'kidlagan.

- 267 nafar respondent (54.7%) tomonidan tinglash va tanqidiy fikrga ochiqlik kommunikatsiya samaradorligini oshiruvchi vosita sifatida tan olingan.

- 243 nafar pedagog (50.8%) interaktiv mashg'ulotlarda qatnashish orqali o'zaro ishonch va jamoaviy birdamlik mustahkamlanishini ta'kidlagan. Bu esa ta'lim muhitida ishtirokchilarning psixologik tayyorgarligi va ijtimoiy moslashuv darajasi yuqoriligidan dalolat beradi.

- 225 nafar ishtirokchi (47.4%) kommunikatsion muammolarni yechishda konfliktologiya bilimlariga ega bo'lish zarurligini bildirgan. Bu o'qituvchilar orasida nizolarni hal qilish madaniyatini shakllantirish ehtiyoji mavjudligini anglatadi.

- 212 nafar respondent (44.2%) yozma va og'zaki muloqotda rasmiylik va samimiylik o'rtasida muvozanat saqlashni dolzarb deb hisoblagan. Bu kommunikatsiyada nutq etikasining o'zni muhim ekanligini ko'rsatadi.

- 197 nafar ishtirokchi (40.6%) o'z fikrini erkin bayon etish imkoniyati berilgan muhitda pedagogik tashabbus va ijodkorlik kuchayishini qayd etgan. Bu esa muloqot erkinligi o'qituvchi innovatsion fikrlashiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Mazkur so'rovnomaning yakuniy qismida pedagoglarning kommunikativ ko'nikmasini oshirish bo'yicha ishtirokchilardan taklif va tavsiyalari so'ralgan bo'lib, quyida so'rovnoma ishtirokchilari tomonidan bayon etilgan takliflarning ayrimlarini keltirib o'tamiz:

- Malaka oshirish kurslari doirasida kommunikativ treninglarni tashkil etish maqsadga muvofiq. Ular orqali pedagoglarda muloqot, tinglash, javob berish, empatiya va tanqidiy fikrga ochiqlik ko'nikmalari shakllantiriladi.

- Mentorlik tizimini faol rivojlantirish zarur, chunki tajribali ustozlar orqali yosh pedagoglar fikrni aniq ifodalash va jamoa bilan muloqot qilish madaniyatini egallashlari mumkin.

- Interaktiv metodikalarni amaliyotga joriy etish o'qituvchilar o'rtasidagi hamkorlik, o'zaro tushunish va o'rgatish samaradorligini oshiradi. Bu o'z navbatida psixologik iqlimga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

So'rovnoma natijalari asosida shuni xulosa qilish mumkinki, pedagogik jamoalarda kommunikativ ko'nikmalarning rivoji ko'proq ochiqlik, o'zaro ishonch va zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish bilan bog'liq. Aksariyat respondentlar fikricha, samarali kommunikatsiya shunchaki axborot almashinuvi emas, balki o'zaro hurmat, emotsional qo'llab-quvvatlash, bir-birini tinglash va tushunishga asoslangan jarayondir.

Ishtirokchilarning faol va ongli ishtiroki shuni ko'rsatdiki, ularning katta qismi o'zining shaxsiy kasbiy rivojida muloqot madaniyati va ijtimoiy-psixologik iqlimning o'zni borasida yyetarli darajada bilim va tushunchaga ega. Umuman olganda, pedagogik jamoalarda samarali kommunikatsiyaning mavjudligi - bu nafaqat ta'lim sifatining ko'rsatkichi, balki jamoaning psixologik salomatligi va ijtimoiy barqarorligining ham asosi hisoblanadi. So'rovnoma ishtirokchilari tomonidan bildirilgan fikrlar va ko'rsatkichlar shuni ko'rsatadiki, hozirgi davr pedagogi - axborot almashuvchi emas, balki muloqot orqali ishonch, hurmat va hamkorlik yaratuvchi shaxsdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "2022–2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida"gi PF-134-sonli farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi "Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda uning tizimidagi tashkilotlar faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-79-sonli farmoni.
3. Andreeva, G.M. (2001). *Sotsialnaya psixologiya*. Moskva: Aspekt Press.
4. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall.
5. Freud, S. (1923). *The Ego and the Id*. Vienna: Internationaler Psychoanalytischer Verlag.
6. Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books.
7. Lewin, K. (1951). *Field Theory in Social Science*. New York: Harper & Row.
8. Parygin, B.D. (1971). *Sotsialnaya psixologiya lichnosti*.

96	Toirova Munavvar Murodullayevna O'smirlarda milliy o'zlikni shakllantirishning psixologik mexanizmlari
100	Toxirova Go'zaloy Davronbek qizi Yoshlarda professional kariyerasini takomillashtirishning psixologik jihatlar
104	Ummatova Sitara Shavkatulloyevna Rashk muammosining psixologik mohiyati
109	Uzakov Satbay Erejepbaevich O'smir yoshdagi o'quvchilarda baxshichilik an'anasi orqali musiqiy tafakkur va kompetensiyani shakllantirishning psixologik asoslari
113	Yulchiyeva Shoxsanam Dilshod qizi Effectiveness of formation of study motives in primary class students
118	Бобоева Умида Бахшуллоевна Психологические особенности повышения уверенности в себе учащихся в госпитальном образовании
124	Мирзаева Сайёра Рустамовна Ведущие факторы, определяющие развитость имиджа современной узбекской семьи
128	Сулётбаева Элла Серикбаевна Психологический анализ выбора партнёра в цифровую эпоху: вызовы традиционным моделям подготовки к семейной жизни
132	Usmanov Nodirbek Baxramovich Ekstremaal vaziyatli xolatlarida o'smirlarda ijtimoiy-psixologik ximoyalash mexanizmlari
137	Qobilov Husniddin Emotsional zo'riqlashning ijtimoiy-psixologik tavsifi
142	Akbarova Malohatoyimposhsha Saidto'ra qizi Rahbar ayollarda ish bilan bog'liq stresslarni yengishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
145	Atajanova Laylo Uktamovna Insult tashxisli bemorlarning shaxslilik xususiyatlarining o'rganilishi
150	Ataxanova Lobar Egamberganovna Yyetuklik davrining yetakchi faoliyati va rivojlanishning ijtimoiy shart-sharoitlari
154	Barotov Shuhrat Sharipovich Zamonaviy bojxona xodimlari imidjini shakllantirishning ilmiy tamoyillari
158	Boboyeva Feruza Azimjonovna Oilada o'smirlarni qadriyatlar asosida tarbiyalashning psixologik mexanizmlari
162	Eshpulatova Shoxista Akbar qizi O'smirlar orasida agressiv xulq-atvorning kuchayish sabablari va uni bartaraf etishning pedagogik-psixologik yo'llari
168	Haydarov Shahriyor Shuxrat o'g'li Jinoyatga moyil yoki xavf ostida bo'lgan yoshlar guruhiga psixologik xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirishning ilmiy asoslari
172	Latibjonov Rahmatillo Abdurashid o'g'li Pedagoglarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
179	Mirzayeva Muhayyo Ro'zievna Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida verbal kompetentlik omillarini rivojlantirish konsepsiyasi va uning metodologik asoslari
183	Mirzayev Tolibjon To'raqul o'g'li Talabalarda axborot xavfsizligi ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion metodlar
187	Nozimov Jaxongir Toxirovich Talabalarni masofaviy ta'limga bo'lgan munosabat determinantlari
191	Ro'ziyeva Feruza Farmon qizi, Ramazonov Jahongir Djalolovich